

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060302

DOM
2022-02-03
Stockholm

Mål nr
M 12808-20

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2020-10-26 i mål nr M 4480-19, se bilaga A

PARTER

Klagande

A J

Motpart

1. Länsstyrelsen i Hallands län

2. C M

Ombud: Advokaten R L och biträdande juristen K S

SAKEN

Tillsyn av vattenverksamhet avseende kulvert på fastigheten X i Halmstads kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avvisar A Js yrkanden om ersättning och föreläggande att ta bort den dämmande vattenanläggningen.

2. Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsen i Hallands läns föreläggande den 10 oktober 2019 i ärende nr 535-3801-19 med följande ändringar:

- Föreläggandet upphävs i den del det avser att förslag till åtgärder ska bifogas utredningen om brister konstateras.

Dok.Id 1743080

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

- Utredningen ska ges in till länsstyrelsen inom sex månader från dagen för denna dom.
-

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

A J har, som det får förstås, yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska fastställa länsstyrelsens beslut. Hon har vidare yrkat att **C M** ska ersätta skador och kostnader samt undanröja den dämmande vattenanläggningen på visst sätt.

Länsstyrelsen i Hallands län (länsstyrelsen) har medgett **A Js** yrkande om att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa länsstyrelsens beslut.

C M har motsatt sig ändring.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

A J har anfört i huvudsak detsamma som i mark- och miljödomstolen med bl.a. följande tillägg. Hon har inte haft möjlighet att dokumentera samtliga översvämningar. Skador har uppstått i den omfattning som framgår av ingiven skaderapport. Hon anser att vattenverksamheten på **C Ms** fastighet ska handläggas utifrån utgångspunkten att det är fråga om en tillståndspliktig vattenanläggning.

Länsstyrelsen har anfört i huvudsak följande. Trafikverkets kulvert under länsväg 659 har kopplats samman med kulverten på nedströmsfastigheten **X**. Sammankopplingen har utförts så att vattnet inte har några andra möjligheter att ta sig vidare än genom kulverten över **X**. När kulverten har fyllts upp sker bräddning på **Y**. Sammankopplingen är grundorsaken till vattenproblematiken på **Y**. Det kan ifrågasättas om den aktuella lösningen utgör gängse utförande.

C M har anfört i huvudsak detsamma som i mark- och miljödomstolen.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Frågan i målet är om länsstyrelsens beslut att förelägga C M att ge in ut-redning avseende kulverten på X omfattande dimensionering, förhållandet till dikningsföretaget nedströms och underhållsbehov är befogat.

Avvisning av yrkanden

A Js yrkanden om ersättning och föreläggande att ta bort den dämmande vattenanläggningen kan inte prövas inom ramen för detta mål. Dessa yrkanden ska därför avvisas.

Utgångspunkter

Enligt bestämmelserna i 26 kap. miljöbalken ska länsstyrelsens tillsyn säkerställa syftet med miljöbalken och föreskrifter som har meddelats med stöd av balken. Länsstyrelsen ska för detta ändamål på eget initiativ eller efter anmälan i nödvändig utsträckning kontrollera efterlevnaden av miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken samt vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse (1 §). Länsstyrelsen får meddela de förelägganden och förbud som behövs i ett enskilt fall för att miljöbalken, föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken ska efterlevas. Mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet får inte tillgripas (9 §). Den som bedriver en verksamhet som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller miljön eller den som annars är skyldig att avhjälpa en olägenhet från sådan verksamhet är skyldig att utföra sådana undersökningar av verksamheten och dess verkningar som behövs för tillsynen (22 §).

Av 11 kap. 17 § miljöbalken följer att den som äger en vattenanläggning är skyldig att underhålla den så att det inte uppkommer skada för allmänna eller enskilda intressen genom ändringar i vattenförhållandena.

Översvämningarnas omfattning

A J har uppgett att Y har blivit översvämmad vid i vart fall 28 tillfällen mellan åren 2009 och 2020. C M har uppgett att hon enbart känner till att fastigheten mellan dessa år har blivit tillfälligt översvämmad vid två tillfällen samt att dräneringssystemet inte är dimensionerat för att klara av extremt väder. Mot bakgrund av bl.a. det bildmaterial som A J har gett in anser Mark- och miljööverdomstolen att det framkommit att översvämningar har skett i sådan omfattning att det finns skäl att utreda orsaken till dessa.

Utredning avseende underhållsbehov och dimensionering

A J har anfört att kulverten är otillräckligt underhållen och att an-läggningens dimensioner är bristfälliga. C M har uppgett att kulverten är godtagbart underhållen och att dess dimensioner är tillräckliga. Hon menar att kulverten är dimensionerad i enlighet med de regler som gällde när den anlades samt att den har utförts på motsvarande sätt och har samma dimensioner som det nedströms belägna dikningsföretagets kulvert.

Vattenrådgivaren P M har i utlåtanden, skrivna på uppdrag av C M, uppgett att det saknas skäl att göra en omfattande utredning av kulverten på X eftersom anläggningen har rimliga dimensioner och omhändertagandet av vattnet – enligt uppgift – fungerar bra. Han har vidare uppgett att det kan finnas skäl att se över brunnarna för att kontrollera att vatten rinner undan på ett tillfredsställande sätt. Enligt honom kan en sådan undersökning göras i syfte att kontrollera att brunnarna är hela och att det inte finns något sediment i dessa som måste tas bort. I samband med detta kan även dimensionerna på ledningarna kontrolleras. P M har uppgett att dimensioneringen av ledningen efter brunnen nedströms vägen är rimlig och att ledningens beräknade flödeskapacitet överstiger det dimensionerande flöde som oftast används för ledningar i jordbruksmark. Han har vidare uppgett att fallet på dikningsföretagets ledning är mindre än fallet på ledningen på X. Naturvårdsingenjören T L har i en ingiven promemoria, upprättad på uppdrag av A J, gjort vissa antaganden och beräkningar av anläggningens

dimensioner. Han drar slutsatsen att det bl.a. finns avsevärda begränsningar i utgående kulvert från brunnen nedströms vägen och att anläggningen inte har den kapacitet som krävs för att hantera förekommande flöden.

Det är inte närmare klarlagt vilken flödeskapacitet den aktuella kulverten har. Framför allt är förhållandena rörande kulverten mellan brunn 3 och 4 oklara. Det finns vidare ingen utredning som visar att anläggningen är godtagbart underhållen och fungerar såsom förutsatts när den anlades. C M är i egenskap av ägare till anläggningen ansvarig för att ta fram de uppgifter som behövs för att komma vidare i utredningen av huruvida anläggningen har del i de problem med översvämningar som uppstår på Y. Domstolen anser att det är befogat att förelägga C M att utreda kulverten i fråga om underhåll och dimensionering. I begreppet dimensionering ingår inte bara kulvertens dimensioner, utan även en kontroll av kulvertens lutning och läge mellan brunnarna, samt beräkning av det dimensionerande flödet.

I målet har det framförts vissa alternativa förklaringar till de aktuella översvämningarna. Dessa alternativa förklaringar medför inte att föreläggandet kan anses obefogat.

Utredning avseende förhållandet till dikningsföretaget

Domstolen bedömer att frågan om förhållandet mellan dikningsföretagets anläggning och kulverten på X är av betydelse för att få en mer komplett uppfattning om vattenflödena. Det har anförts att det inte ankommer på C M som enskild fastighetsägare att utreda eventuella brister i dikningsföretagets utförande eller underhåll och företagets inverkan på kulverten på hennes fastighet. I denna del konstaterar domstolen att C M har förelagts att ge in utredning avseende kulverten på X som omfattar *förhållandet till* dikningsföretaget nedströms. Nämda formulering kan inte rimligen förstås som att hon förelagts att utreda dikningsföretagets utförande och underhåll. Däremot medför föreläggandet en skyldighet för henne att utreda förhållandet mellan kulverten på X och dikningsföretagets kulvert. En sådan utredning får anses innefatta en enklare

inspektion av den brunn där kulvertarna sammankopplats och en redovisning av hur ledningarna ligger i förhållande till varandra. Domstolen anser att C M är rätt adressat för föreläggandet mot bakgrund av det sätt på vilket kulverten på hennes fastighet är ansluten till dikningsföretagets kulvert.

Förslag till åtgärder

I det aktuella föreläggandet har länsstyrelsen också förelagt C M att ange förslag till åtgärder om brister konstateras genom utredningen. Mark- och miljööverdomstolen anser inte att det finns skäl att förelägga C M att ange förslag till åtgärder. Föreläggandet ska därför upphävas i denna del.

Sammanfattning

Mark- och miljööverdomstolen anser att länsstyrelsen har haft fog för sitt beslut att förelägga C M att ge in en utredning avseende kulverten på X omfattande dimensionering, förhållandet till dikningsföretaget nedströms och under-hållsbehov. Länsstyrelsens beslut ska därför fastställas i dessa delar. Mark- och miljööverdomstolen anser däremot inte att det finns skäl att förelägga C M att ange förslag till åtgärder om brister konstateras i utredningen. Föreläggandet ska därför upphävas i den delen. Mark- och miljödomstolens dom och länsstyrelsens beslut ska ändras i enlighet med detta.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Liselotte Rågmark, tekniska rådet Annika Billstein Andersson, hovrättsrådet Ulf Wickström, referent, och tf. hovrättsassessorn Frida Camber.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2020-10-26
meddelad i
Vänerns borg

Mål nr M 4480-19

KLAGANDE
C M

Ombud:
Advokaten R L och biträdande juristen K S

MOTPARTER

1. A J

2. M J

Ombud för 1 och 2:
Advokaten M L A

3. Länsstyrelsen i Hallands län
301 86 Halmstad

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Hallands läns beslut den 10 oktober 2019 i ärende nr 535-3801-19,
se bilaga 1

SAKEN

Tillsyn avseende vattenverksamhet på fastigheten X i Halmstad kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen upphäver länsstyrelsens föreläggande.

Dok.Id 475178

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänerns borg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se www.domstol.se/vanersborgs-tingsratt/	finns ej	måndag – fredag 08:00–16:00

BAKGRUND

A J och M J, ägare till fastigheten Y i Halmstads kommun, har till Länsstyrelsen i Hallands län (länsstyrelsen) framfört att de drabbas av översvämningar som beror på kulvertering av ett vattendrag på C Ms fastighet X.

Länsstyrelsen beslutade den 10 oktober 2019 att förelägga C M att inge en utredning avseende kulverten på fastighet X omfattande

- a. dimensionering,
- b. förhållandet till dikningsföretaget nedströms
- c. underhållsbehov

Utredningen ska särskilt beakta vattenproblematiken på fastigheten Y.

Utredningen ska göras av en extern sakkunnig. Om det konstateras brister, ska förslag till åtgärder bifogas utredningen. Utredningen tillsammans med eventuella förslag till åtgärder ska vara inlämnad till länsstyrelsen senast den 10 januari 2020.

YRKANDEN M.M.

C M har överklagat länsstyrelsens beslut och yrkat att det ska upphävas. Hon har som grund för sitt yrkande anfört bland annat följande.

X - dimensionering av täckdiken och kulvert

Fastigheten X, som omger fastigheten Y, består till stora delar av jordbruksmark. Jordbruksmarken är försedd med väl fungerande täckdiken. Täckdikena ansluter till en nedgrävd kulvert.

Täckdikning och kulvertering på X har genomförts i syfte att avvatta jordbruksmark, vilket är syftet med markavvattningen än idag. Dikningsplanen är upprättad av dåvarande lantbruksnämnden i Halland som även ansvarade för dimensioneringen av kulverten. Dikningsplanen (nr 18/86) erhöll M M (hennes far) av den dåvarande ägaren N Å N (numera avliden) i samband med att M M köpte fastigheten X år 1992.

Dikena kulverterades i sin helhet 1968, fränsett ett litet avsnitt i norr, söder om vägen. Denna del (mellan brunn 3 och brunn 4) kulverterades 1978 av N Å N och anslöts i samband med detta till brunnen vid vägtrumman (brunn 4). Även brunnen (brunn 4) uppfördes 1978. Skillnaden mellan brunnen som den var utförd då och såsom den ser ut idag är att två nya ringar har lagts på och att brunnen har försetts med hål för att möjliggöra bräddning. Brunnens överkant var således i princip i markhöjd. M M (hennes sambo) har även muntligen fått uppgifter som stödjer att det är N Å N som genomfört kulverteringen i slutet av 1970-talet. Kulverten och brunnen var anpassade till såväl redan utförd dikning och kulvertering och då befintlig trumma (förmodligen stenlagd) under vägen.

Den 19 augusti 2014 hamnade hela Getinge under vatten till följd av kraftigt regn. Även fastighet Y drabbades av dessa översvämningar. Hösten 2014 byggde hon därför – i samråd med A och M J – på den befintliga brunnen vid vägtrumman (brunn 4) med två brunnsringar och försåg brunnen med ett bräddavlopp samt gallerförsedd öppning. Syftet med åtgärderna var att låta brunnen brädda fritt. För fullständighetens skull är framhållas att det var möjligt för vattnet att brädda från brunnen redan innan dessa åtgärder vidtogs genom att brunnslocket vid tryck underifrån lyftes upp och därmed tillät vatten att rinna ut. Åtgärderna som vidtogs 2014 syftade till att underlätta och snabba på den redan befintliga möjligheten till bräddning. Efter detta har inga åtgärder vidtagits på fastigheten.

Det har inte vidtagits några åtgärder "på och vid dike, kulvert, brunn och vägtrumma" i samband med att "grönområdet" togs bort. Det som i handlingarna benämns "grönområde" utgjordes av ett äldre tomtområde, vilket togs bort år 2001 för att omföra området till åkermark. De planerade åtgärderna efter att träden hade tagits ner anmälades till länsstyrelsen och godkändes genom beslut den 21 februari 2001. Området rensades i enlighet med anmälan från döda träd, stubbar och stenar m.m. som var kvar från tidigare fastighetsägare. Inga jordförflyttningar eller profilförändringar gjordes på marken vid detta tillfälle. Efter att området rensats plöjdes

marken och omvandlades på så sätt till åkermark. Inga åtgärder har vidtagits i området sedan 2001 och området ser likadant ut idag som det gjorde då. Inga åtgärder vidtogs alltså år 2003/2004.

Av beslutet framgår att länsstyrelsen före beslutet 2001 besökt det aktuella området och att länsstyrelsen bedömt att området inte omfattades av biotopskyddsbestämmelserna i miljöbalken samt att det saknades dokumenterade naturvårdsvärden. Det finns ingen uppgift i beslutet om att det vid denna tidpunkt skulle ha funnits något öppet dike i berört område. Detta skulle ha uppmärksammat länsstyrelsen vid dess besök. Därtill framgår av de till beslutet bifogade fotona – som länsstyrelsen tog i samband med sitt besök – att det inte fanns något öppet dike på X vid denna tidpunkt.

Täckdikesanläggningen har en sedvanlig dimensionering, med en diameter om 100 mm respektive 75 mm. Även kulverten (som består av ett betongrör) har en god/sedvanlig dimensionering med en diameter om 500 mm.

Täckdikning och kulvertering har skett med hänsyn till förhållandena på platsen. De båda byggnaderna på Y är uppförda före täckdikningen och kulverteringen på X. Mangårdsbyggnaden uppfördes 1839 och byggdes till 1886. Ekonomibyggnaden uppfördes 1888 och moderniserades 1945. Täckdikning på X har skett i omgångar mellan åren 1929 och 2016. Kulvertering skedde 1968.

Vattnet som uppstår vid markavvattningen uppströms X leds från täckdikena till kulverten, som på Y övergår till ett öppet dike, för att sedan rinna under vägen genom ett rör (Trafikverkets vägtrumma) och samlas upp i en brunn (brunn 4) för att transporteras vidare genom kulverten nedströms X. Vattnet rinner sedan vidare, genom ett antal brunnar (brunn 3, 2, 1b samt 1a), till markavvattningsföretaget Undarsmosse-Gåsevadkanalens df och vf 1965 (som äger brunn 1 och kulverten nedströms) för att slutligen rinna ut i havet. Kulverten

avvattnar uppströms och nedströms ca 2 000 ha åkermark, berg och skog. Det förekommer inga vattendomar som reglerar vattenförhållandena på fastigheten.

Dräneringssystemet på X fungerar väl

Täckdiken och kulvertar är sådana till sin karaktär att de normalt sett kräver obetydligt underhåll. Täckdikensanläggningarna och kulverten på X är erforderligt underhållna. Dräneringssystemet fungerar bra, täckdiken och det kulverterade diket kan ta hand om det vatten som uppstår vid normala flöden.

Denna bedömning stöds av kontroller av vattenståndet som hon utfört vid sju tillfällen, mellan den 22 oktober till den 10 november 2019. Mätningarna har vid dessa tillfällen utförts på två platser, dels på den plats där kulverten uppströms X övergår i öppet dike på Y, dels på den plats där vattnet går in i kulverten nedströms X vid brunn 4.

Att kulverten på X fungerar väl stöds även av att dräneringssystemet klarade av att ta hand om det kraftiga regnet på ca 40-45 mm som föll den 27 oktober 2019. Vid två tillfällen sedan 2009 har dock ovanligt kraftigt regn medfört att de aktuella fastigheterna drabbats av tillfälliga översvämningar. Vid det första tillfället, den 19 augusti 2014, drabbades Getinge, den närmaste tätorten, av stora översvämningar efter ett kraftigt regn. Vid det andra tillfället, den 12 mars 2018, öste 60 mm regn ned på snöbelagd frusen mark.

Hon ifrågasätter inte uppgiften att det kan ha varit översvämningar i källaren på fastigheten Y i början av 2000-talet. Dessa översvämningar behöver dock inte vara orsakade av översvämningar på fastigheten Y i övrigt. Som konstaterades vid sammanträde och syn den 7 maj 2020 finns avloppsrör som är förbundna med den aktuella källaren på fastigheten Y ut i det öppna diket som går genom fastigheten. Den aktuella källaren utgörs av en grävd källare, under markplan, vilket innebär att det är tillräckligt att vattnet stiger i diket för att orsaka tryck bakåt upp i avloppsröret. Vattnet trycks då bakåt upp genom röret, upp genom golvbrunnen och in i den grävda källaren. Diket är inte tillräckligt djupt för att

förhindra att så sker. Det krävs således inte extremväder för att orsaka översvämning i den aktuella källaren. Som konstaterades av A J vid sammanträde och syn den 7 maj 2020 har detta förhållande på senare tid åtgärdats genom installation av en backventil. Det bör understrykas att även A J har en skyldighet att underhålla det öppna diket på sin fastighet så att det inte uppkommer skada för fastigheten X genom ändringar i vatten-förhållandena, såväl uppströms som nedströms (se 11 kap. 17 § miljöbalken). Därtill har A J i egenskap av fastighetsägare ett eget ansvar att skydda sig själv och sin egendom för översvämningar.

Dräneringssystemet är inte dimensionerat för att klara extremväder. Att det vid kraftig nederbörd kan uppstå tillfälliga översvämningar är något man får räkna med. Kapaciteten på ett jordbruks avvattningsystem är en avvägning mellan kostnad och nytta och det är inte möjligt att dimensionera för alla situationer. Kommer det tillräcklig mycket regn svämmar anläggningen över även om den är väl underhållen.

Sakkunnige P M, vattenrådgivare och agronom på Hushållningssällskapet, har upprättat ett utlåtande över dräneringsledningarna på X. Av utlåtandet framgår att P M gör bedömningen att ledningarna på fastigheten X har en rimlig dimensionering. Då omhändertagandet av vattnet fungerar bra vid normala flöden saknas det därför skäl att göra en omfattande utredning av kulverten på fastigheten. I utlåtandet föreslås istället att brunnarna på fastigheten ses över. I samband med detta kan även dimensionerna på ledningarna kontrolleras. Då det för närvarande är höstsått på åkern och dräneringssystemet enligt uppgift fungerar bra, även vid större momentana nederbördsmängder, är det tillräckligt att brunnarna kontrolleras först efter skörden 2020.

Att se över och dimensionera anläggningarna på X för att klara av extremväder bedöms vara mycket tids- och resurskrävande. Därtill skulle detta troligen inte förhindra att tillfälliga översvämningar uppstår på Y då översvämningarna inte beror på förhållanden på Xs sida. Nedströms X förekommer det ovan nämnda markavvattningsföretaget som sedan

mynnar ut i havet. Vid mycket kraftig nederbörd trycker havet emot vid kanal-mynningen i Ugglarp och stoppar flödet nedströms. En större dimensionering kommer således inte minska mängden vatten på Y. Även eftersatt underhåll av det öppna diket på fastigheten Y och utförandet av Trafikverkets vägtrumma kan påverka förhållanden på Y.

A J och **M J** har bestritt bifall till överklagandet och därvid anfört bland annat följande.

Deras fastighet Y har anor sedan 1600-talet och har klarat sig i 400 år. Översvämningarna har tillkommit först under senare år. Den föregående ägaren hade problem med översvämningar och deras egen familj har drabbats av mer än 25 översvämningar sedan de köpte fastigheten 2009. Deras källare har översvämmats och så även garage, virkesupplag, hönshus och vagnslider. Dessutom har ett stenhus på fastigheten underminerats av vattentrycket. Deras djur har behövt räddas ur hagarna, när vattnet stigit snabbt. På grund av de återkommande översvämningarna har de inte kunnat underhålla stenhus, vagnslider och kanal på sin fastighet. Översvämningarna inträffar inte endast vid extremväder utan även vid 15 mm regn.

Fastigheten X köptes av M M (C Ms far), som lät sonen M M bruka gården. M och M M tog bort "grön-området" med stora träd och en allé fram till fastigheten X år 2002 och kulverterade härfter ca 100 meter. Kulverteringen år 2002 resulterade i att dåvarande ägarna till fastigheten Y började få översvämningar i sin källare. Vidare anlades den nu befintliga brunnen med gallerförsedd öppning vid vägtrumman av C M och hennes sambo i oktober 2014. Det påtalades redan då att installationen skulle komma att medföra problem, eftersom vattnet inte skulle kunna ta sig ur trumman.

Stora markförändringar har således skett på fastigheten X sedan 1968 med täckdikning och kulvertering. Sedan 2017 har C M dessutom dämt

upp åkern nedströms deras fastighet. Täckdikningsanläggningen och kulverten är inte erforderligt underhållna. Täckdikena är trasiga både uppströms och nedströms deras fastighet. Det ligger trasiga rör i de öppna diken som grävts runt deras fastighet. Slukhål har noterats. Kulverteringen i betongrör har inte tillräcklig dimension.

Det ska särskilt uppmärksammas att de beräkningar som C M låtit ta fram utgår från förhållanden som gäller för jordbruksmark och innehåller felaktigheter. Fastigheten Y utgör emellertid inte jordbruksmark. För jordbruk har man nämligen toleranser för översvämningar. Detta innebär att man beträffande jordbruk kalkylerar med en återkommande översvämning vid högflöden när man dimensionerar kulvertsystem för avvattning av jordbruksmark. Beträffande bebyggelse har man emellertid andra krav som innefattar att återkomst för översvämningsrisk kalkyleras till ca var femtionde år istället för vid beräkningar avseende jordbruk där man har en tolerans på ca vart femte år eller vart tredje år. Detta förhållande "kolliderar" då i det nu aktuella fallet där man har dimensionerat nedströms för jordbruk och samtidigt har en fastighet som blir översvämningsdrabbad uppströms, eftersom man skulle haft helt andra dimensioner (dimensionering för bebyggelse och inte jordbruksmark) för att undvika översvämning på fastigheten Y.

Toleransen fanns tidigare eftersom den öppna bäckfåran på andra sidan vägen fungerade som översvämningsmagasin när man fick höga flöden. Denna "tolerans" togs bort när man kulverterade upp till vägen. Här föreligger således den "springande punkten" i målet, dvs. man har tagit bort buffertmöjligheten för vattnet så att det istället för att svämma på den mark som äger avvattningssystemet (C Ms fastighet) svämmas vattnet (uppkommer översvämning) på grannens fastighet med stora skador som följd.

Det är verksamhetsutövarens ansvar att se till att den dimensionering som görs av systemet inte orsakar skador uppströms på annans fastighet. Att det är god dimensionering för jordbruksmark innebär följaktligen inte att dimensioneringen är tillräcklig för annan typ av mark/egendom.

Eftersom C M har ändrat förutsättningarna nedströms genom det kulverterade systemet åligger det henne – i egenskap av verksamhetsutövare – att visa att fastigheten X under alla förhållanden kan ta emot allt in-kommande vatten uppströms så att fastigheten Y inte riskerar att skadas. C M har inte uppfyllt detta krav.

Kulverteringen norr och söder om deras fastighet behöver således kontrolleras och åtgärdas, eftersom det är den bristfälliga kapaciteten som orsakar översvämningar och skador på hus och egendom. Täckdikningens funktion kan endast kontrolleras av en extern utredare. Att endast kontrollera täckdikningsbrunnarna hjälper inte mot översvämningarna utan innebär endast en förhalning av ärendet och mer skador för deras del.

Trafikverket, som ansvarar för vägen som passerar den öppna bäckfåran innan den går ner i kulvert på X, anlade en 1000 mm-trumma under vägen 2009.

Trafikverket har även anlagt översvämningrör under vägen 2015 för att försöka komma tillrätta med överskottsvattnet på Y. Således kan även Trafikverket vitsorda att det finns en översvämningsproblematik till följd av kulverteringen på X. När Trafikverket rensade sin kulvert i september 2019, noterades t.ex. att det var stopp tolv meter nedströms vägen.

Länsstyrelsen har bestritt bifall till överklagandet och vidhållit sitt beslut.

Mark- och miljödomstolen har den 7 maj 2020 hållit sammanträde och syn i målet.

DOMSKÄL

Länsstyrelsen har förelagt C M att ge in en utredning om kulverten på fastigheten X avseende dimensionering, förhållandet till diknings-företaget nedströms och underhållsbehov. Mark- och miljödomstolen har endast att ta ställning till om dessa tre utredningskrav är befogade eller inte med hänsyn till de

problem med översvämningar på fastigheten Y som A J och M J gjort gällande.

Syftet med utredningen är enligt länsstyrelsen att få ett bättre underlag för att vid behov kunna ställa mer preciserade krav. Domstolen uppfattar detta som att det avser mer preciserade krav på eventuella åtgärder från C Ms sida och noterar därför i detta sammanhang att för det fall de delar av diken och kulvertar som är C Ms ansvar dimensionerats, utförts och fungerar så som avsetts när de anlades, torde möjligheterna att nu ställa krav på mer långtgående åtgärder från C Ms sida vara begränsade.

Mark- och miljödomstolen ifrågasätter i och för sig inte att det finns problem med översvämningar på fastighet Y. Det är klarlagt att översvämningar skett, men enligt domstolens uppfattning är det dock något oklart vilken omfattning de haft och därmed vilka olägenheter de medfört, samt hur ofta de skett och vad det då eventuellt berott på. Domstolen ifrågasätter inte heller de faktiska uppgifter som inkomna utredningar från såväl C M som A J och M J redovisar vad avser nivåer och dimensioner på brunnar, kulvertar m.m. Utredningarna är i princip överensstämmande med varandra i dessa avseenden.

Vad som kan ha betydelse i målet är uppgifterna att diket närmast nedströms vägen kulverterades 1978 enligt C M samt att det enligt A J och M J skedde det en kulvertering av denna sträcka 2003-2004. Domstolen återkommer till detta nedan.

Domstolen konstaterar att de aktuella fastigheterna är belägna i ett varierat jordbrukslandskap. Översvämningar av diken och kulvertar i ett jordbrukslandskap är vanligt förekommande på grund av snösmältning och intensiva eller varaktiga regn. Diken och kulvertar för markavvattning inom jordbruket dimensioneras normalt för att klara en viss tillrinning, och vid högre flöden tillåts flödet i diken och kulvertar att brädda ut över angränsande marker. Vattnet avrinner då huvudsakligen i samma sträckning som dikena och kulvertarna, eftersom dessa oftast är belägna i markernas

lågpunkter, såsom framgår av vissa i målet ingivna foton. Varken bäcken på fastigheten Y eller kulvertarna och diken på X kan därför förväntas vara dimensionerade för att klara alla förekommande nederbörds-situationer. Vissa översvämningar utmed bäcken på Y och längs diken och kulvert på X utgör således ett normalt inslag i ett jordbrukslandskap och i driften av ett jordbruk och får därmed tålas, vilket C M synes vara medveten om då hon uppgett att dräneringssystemet fungerar bra och kan ta hand om det vatten som uppstår vid normala flöden. Vad som är ett normalt flöde får i detta sammanhang anses vara vad systemet en gång dimensionerats för efter då gällande anvisningar.

Mer påtagliga översvämningar som drabbar Y och medför mer ingripande skador på fastigheten torde framförallt uppstå vid kraftigare nederbörd och de sky-fall som numera synes förekomma mer frekvent. A J och M J har visserligen uppgett att översvämningar skett även vid mer normala regnmängder, men i vilket avseende dessa översvämningar är skadliga för deras fastighet är oklart, och som påpekats i det föregående får vissa översvämningar på Y tålas.

Utifrån utredningar och material i målet samt av vad som iaktogs vid synen kan inte antas annat än att den kulvertering av diket som utfördes 1968 på fastigheten X upp till brunn nr 3 enligt kartbilaga nr 1 i aktbilaga 6 (se även domsbilaga 1) är rätt dimensionerad och utförd på det sätt som gällde vid den tidpunkt då den anlades. Vidare kan det bl.a. från vad som framkom vid synen och av övriga handlingar i målet inte antas annat än att kulverten i denna del är underhållen och fungerar så som avsetts då den utfördes. C M har en skyldighet att underhålla sina diken och brunnar samt kulverten så att de fungerar så som avsetts samt att tillse att vatten kan brädda ur systemet då kulverten når sin fulla kapacitet. Det finns dock ingen skyldighet för C M att nu dimensionera upp sina markavvattningsanläggningar eller vidta andra åtgärder för eventuellt förändrade förhållanden avseende markanvändning, som hon inte råder över, eller eventuellt ändrade nederbördsförhållanden. Domstolen bedömer att

kulverten med tillhörande anläggningar som utfördes 1968 på X är rätt dimensionerad utifrån de anvisningar som gällde då den anlades samt att underhållet av denna inte kan anses eftersatt på ett sådant sätt att det nu finns skäl att C M att vidare utreda dessa frågor för denna del av kulverten.

Vad gäller vägtrumma med de anlagda bräddavloppen bör de i sig ha en kapacitet som är tillräcklig för mer sällsynta nederbördshändelser.

De mer påtagliga översvämningar som medför mer ingripande skador på A Js och M Js fastigheten torde, som nämnts ovan, framförallt uppstå vid kraftigare och mer varaktig nederbörd och vid dessa tillfällen torde möjligheterna för förekommande flöden att brädda och rinna vidare över nedströms-liggande marker vid vägtrumman vara avgörande. I detta sammanhang kan de åtgärder som utförts på sträckan från brunn nr 3 upp till vägtrumman därför ha betydelse. Detta har också betonats av på A Js och M Js i deras yttrande 20 september 2020 där de anser att kulverteringen på denna sträcka är den ”springande punkten” vad avser översvänningsproblematiken.

De foton

(aktbilaga 47) som de gett in stöder till viss del detta. Vad avser själva kulverteringen av denna delsträcka förekommer motstridiga uppgifter om förhållandena vad avser när och hur kulverteringen utfördes samt oklarheter om när och hur kulverten anslutits till brunnen vid vägtrumman samt vem som ansvarar för denna brunn.

C M har anfört att kulverteringen utfördes 1978 och att den då anslöts till en brunn vid vägtrumman samt att vägtrumman då förmodligen utgjordes av en stensatt trumma. Andra uppgifter gör gällande att det fanns ett öppet dike alldeles nedströms vägtrumman fram till 2003-2004 då ett ”grönområde” nedströms vägen enligt uppgift togs bort och som numera brukas som åkermark. Domstolen kan bara konstatera att det finns motstridiga uppgifter i dessa delar och att det inte finns några särskilda omständigheter som talar för just den ena partens uppfattning i frågan. Vid ett sådant förhållande får verksamhetsutövarens, som är föremål för nu aktuellt föreläggande, uppgifter anses ha visst företräde. För det fall kulverteringen

på denna sträcka och anslutningen till brunnen vid vägtrumman utfördes 1978, vilket inte bedöms vara helt osannolikt med hänvisning till lämnade uppgifter i målet, bedömer domstolen att dessa åtgärder får anses vara rätt dimensionerade utifrån de anvisningar som gällde då de anlades samt att underhållet av dessa inte heller kan anses eftersatt på ett sådant sätt att det nu finns skäl för C M att vidare utreda dessa frågor för denna del av kulverten.

Trafikverket har anlagt två bräddavlopp för att förbättra kapaciteten vid höga flöden, och i brunnen finns ett bräddavlopp för det vatten som kulverten nedströms inte kan leda bort. A J och M J har påstått att C M höjt nivån på åkermarken nedströms bräddavloppen. C M har gjort gällande att åkermarken sköts på sedvanligt sätt, bl.a. med omväxlande plöjningsriktningar, för att motverka att marknivån förändras. Det kan konstateras att åkermarken lutar nedströms från vägen. Dock anger Naturvårdsingenjörerna i sin utredning att markytan sannolikt ligger något för högt i förhållande till bräddavloppens utlopp, varför det sker en viss uppdämning innan vattnet börjar rinna av över åkermarken. Det sist nämnda framgår också av foton som A J och M J gett in.

Det kan dock konstateras att vilken nivå bräddavloppen genom vägen ligger på inte är något som C M råder över. Huruvida åkermarken invid bräddavloppen höjts eller inte är en fråga som inte är aktuell att utreda enligt det nu aktuella före-läggandet och föranleder inga ytterligare ställningstagande från domstolens sida, även om det kan ha viss betydelse för översvämningsproblematiken på Y.

Vad avser förhållandet till dikningsföretaget kan det knappast ankomma på C M som enskild fastighetsägare att utreda eventuella brister i dikningsföretagets utförande eller underhåll och företagets inverkan på kulverten på hennes fastighet, eftersom kulverten enligt hennes uppgift och domstolens bedömning fungerar på avsett sätt. Det har för övrigt inte heller framkommit något som tyder på att det skulle föreligga några brister i dikningsföretagets utförande eller underhåll som skulle utgöra skäl för någon utredning.

Sammanfattningsvis kan konstateras att kulverten på X inte bedöms avvika från vad som kan anses vara ett gängse utförande av en sådan då den anlades och att det då finns inte skäl att nu närmare utreda dess dimensionering. Vidare kan konstateras att den inte synes visa på sådana brister i underhåll eller på annat sätt att det är befogat vidare utreda detta eller att närmare utreda nedströms liggande dikningsföretags eventuella påverkan på kulvertens kapacitet. Vid sådana förhållanden får länsstyrelsens föreläggande anses allt för ingripande och det finns således inte skäl till vidare utredning av den omfattning som länsstyrelsen förelagt om. Föreläggandet ska därför upphävas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 16 november 2020

Patrick Baerselman

Nils-Göran Nilsson

I domstolens avgörande har deltagit chefsrådmannen Patrick Baerselman, ordförande, och tekniska rådet Nils-Göran Nilsson. Föredragande har varit beredningsjuristen Charlotte Stenberg-Magnusson.